

LA MERLA BLAVA

MARIA CARME ROCA

Primera edició: març del 2015

Disseny de coberta: Damià Mathews

Maquetació: Adriana Martínez

Edició: Marcelo E. Mazzanti

Coordinació editorial: Anna Pérez i Mir

Direcció editorial: Iolanda Batallé Pragts

© Maria Carme Roca i Costa, 2015

Autora representada per Silvia Bastos, S.L., Agencia Literaria

Fotografia de coberta, © Fotolia

© la Galera, SAU Editorial, 2015

per l'edició en llengua catalana

la Galera, SAU Editorial

Josep Pla, 95 - 08019 Barcelona

www.lagaleraeditorial.com

Imprès a Liberdúplex

Ctra. BV 2249, Km 7,4

08791 St. Llorenç d'Hortons

Dipòsit legal: B-1.549-2015

Imprès a la UE

ISBN: 978-84-942-6172-5

Qualsevol mena de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra resta rigorosament prohibida i esatarà sotmesa a les sancions establertes per la llei. L'editor faculta el CEDRO (Centre Espanyol de Drets Repogràfics, www.cedro.org) perquè n'autoritzi la fotocòpia o l'escaneig d'algun fragment a les persones que hi estiguin interessades.

Un cop va acabar la guerra de Successió del 1714, la repressió contra els vençuts va ser implacable, brutal.

Barcelona, ferida en cos i ànima, intentava sobreviure a la barbàrie i les imposicions, mentre la misèria i la destrucció campaven arreu.

No hi havia família que d'una manera o altra no patís les conseqüències de la guerra. Els uns ploraven els morts, els altres procuraven escapar d'una justícia que havia perdut el nord, sobretot perquè no li era pròpia.

El poble, amb l'honor esclafat i les il·lusions arraconades, malvivia resignat com l'esclau que ha perdut tota esperança de recuperar la llibertat.

Un seguit d'esdeveniments, però, van revifar l'ànim dels vençuts.

Sovint, de matinada, ocorrien successos estranys: principals que rebien enigmàtics i amenaçadors missatges, persones que desapareixien misteriosament, presències espectrals que feien embogir més d'un... Corria la veu que, abans que passés algun d'aquests fets, se sentia el singular cant d'una merla.

I aviat es va estendre la llegenda de La Merla Blava. Fos veritat o fos mentida, tota la ciutat en parlava.

Hi havia qui assegurava que era el preludi de la mort i que tot seguit aquesta es presentava amb tota la seva magnificència. Deien que tant es vestia de dama blanca com de cavaller negre, que si la primera anunciava la mort imminent, l'altre avisava del vagareig etern de l'ànima a l'infern.

Quan la por arrela a l'ànima

La Caterina no el veia, perquè estava d'esquena, però presentia la mirada de l'oncle Jeroni sobre el seu cos. Procurà oblidar-se'n i es concentrà a pentinar la cabellera¹, que reposava damunt d'un cap de fusta.

La noia no s'havia equivocat gens ni mica: l'oncle se la menjava amb els ulls mentre desava en un calaix unes tisores i uns bastonets per rinxolar els cabells. Una de les seves obsessions era tenir la botiga molt ben endreçada.

La moda de lluir cabellera postissa s'havia imposat a Barcelona. Qui volgués mostrar una imatge acurada, i no calia que fos algú important, procurava tenir-ne més d'una. Raó no els faltava a aquells que deien que la cabelleria de Jeroni Girard era la que feia més goig de la ciutat. Situada al carrer d'Escudellers, a prop del d'Avinyó, a més de les millors cabe-

1. Fins al final del segle XVIII no es va dir *perruca*.

lles, s'hi podien trobar els complements més exquisits per empolverar-se i perfumar-se.

D'origen francès, en Girard feia anys que s'havia establert a Barcelona i ja havia oblidat el so del seu propi nom, Jérôme. La majoria dels cabellerares que treballaven a la ciutat eren estrangers. I, com molts, en Jeroni es va casar amb una barcelonina, la Casilda Feliu.

Com si algú l'hagués invocada, va aparèixer a la botiga tot interrompent les fantasies de l'un i els temors de l'altra. La Casilda va entrar amb aires bel·ligerants. La guerra s'havia acabat, però ella continuava fent-ne. El dringar del feix de claus, que duia lligat al cintó, alertava del seu estat d'ànim, sempre predisposat a discutir.

—Que no saps a quina hora se sopa, en aquesta casa?
—va cridar a la Caterina.

—Ja el tinc a punt, el sopar...

—I doncs?

—Sóc jooooo, que li he demanat que pentinés aquesta cabelleraaa... —va intervenir en Jeroni fent una mena de cantarella.

—A veure si espavilem, Caterina! No masteguis tantes lletanies i trisca més!

La noia va anar cap a la cuina, que estava al costat de la botiga. Ja ho havien disposat així, perquè fes les funcions d'obrador. Una de les feines que en Jeroni dominava, era la de saber donar una bona forma a les cabelleres perquè s'emmotllessin a cada cap. Per aconseguir-ho, utilitzava un petit recambró que hi havia a la cuina i, dins d'una caixa de fusta, els aplicava un bany de vapor. Era un procés que havia après del mestre Riberol, un bolonyès que feia poc que havia traspassat.

La Caterina s'acostà a la llar. Una bafarada de calor la bufetejà deixant-li les galtes, ja de natural rosades, ben vermelles. A la calor pròpia del mes d'agost, doncs, s'hi ajuntà la de la perola que, penjada als clemàstecs, bullia al foc. I això era una sort, perquè no totes les famílies tenien menjar per coure.

Es va passar el revés de la mà pel front, amarat de suor. La sufocació també era fruit de l'enuig. No li agradava gens que la seva tia, cada dos per tres, digués que mastegava lletanies, perquè, encara que s'hagués criat en un convent, això no era pas veritat.

—Què ens has cuinat? Mongetes, potser? Ha, ha! —va riure-se'n en Jeroni que les havia seguit.

La Caterina va fer com qui sent ploure. No va poder evitar, però, mirar de reüll l'oncle, que feia una mena de ganyota que a ella li va semblar sinistra.

«Paciència, Déu meu, paciència», pensava. Però cada dia se li feia més llarga l'espera fins que pogués tornar al convent.

El convent...

Ja no en tenia, de convent. Si tot anava bé, aniria a petar al que les autoritats decidissin adjudicar a les monges de Santa Clara. Mentrestant, s'havien d'estar a casa dels familiars.

Feia anys que el cenobi patia els estralls provocats per les guerres. Durant la guerra dels Nou Anys (1688-1697), Barcelona va patir diversos atacs de les armades i tropes franceses. El setge de l'any 1697 va ser molt dur i les monges es van veure obligades a abandonar el convent, que només era una despulla arquitectònica.

El problema afegit era que ella no era una monja, només era una minyona que servia en el convent. Li hauria agradat

ser-ne, és clar, era la vida que coneixia, però, sense dot, era molt difícil que l'acceptessin com una germana més. D'ençà del setge, la mare abadessa, Maria d'Aregall, havia decidit que es quedés a viure amb els oncles, l'única família que tenia.

La Caterina, que havia nascut l'any 1696, va entrar al convent quan només en tenia tres. Òrfena de pares, l'àvia, que ja era una dona vella i malalta, va fer mans i mànigues perquè pogués formar part de la comunitat. I l'abadessa de llavors, Eulàlia de Vilar, la va acceptar, ateses les circumstàncies. La família més propera era una cosina de la seva mare, la tia Casilda, que s'havia casat amb un cabelleraire. Els oncles tenien dos fills: la Lluïsa, que tenia onze anys, i l'Eloi, que en tenia nou.

Feia uns quants mesos que la Caterina vivia a casa seva. La calma d'esperit que sempre l'acompanyava quan residia al convent havia desaparegut. I això que no passava per una bona època, perquè feia anys i panys que patien escomeses bèl·liques, però la pau perduda era la interior, la de la comunitat, que, quan s'aplegava, feia pinya i res no l'afectava.

Els oncles van estar contents de rebre-la, ja que representava dues mans més per treballar. La pobra Jesusa, la vella criada, ja no podia fer segons quines feines.

Asseguts a la taula que havia parat la Lluïsa, l'oncle Jeroni va fregar la mà de la Caterina quan aquesta li serví les bledes amb cigrons i cansalada. L'home, que tot seguit va agafar la ganiveta del pa per llescar-lo, va somriure sorneguer.

Quan s'adonà de què feia el seu marit, la tia Casilda es va posar els braços a la cintura i es quedà mirant-lo com si fos una aparició.

—Coi d'home! Es pot saber què feu?

En Jeroni va envermellir fins a les arrels dels cabells. Prou que procurava que la seva dona no se n'adonés, que empaitava la Caterina: hauria d'anar més amb compte.

—Que no sabeu que el rei Felip ha prohibit que tinguem armes? —va continuar preguntant la Casilda.

En Jeroni va fer un rebuf alleujat. La ganiveta, és clar.

—Bé que he de tallar el pa —va respondre ell, ja refet de l'ensurt.

—Sí, però l'heu treta de la cadena...

Tot remugant, però conscient que la seva dona no callaria, tornà a deixar la ganiveta al seu lloc. La Casilda tenia raó, el rei havia fet recollir les armes de totes les cases i només permetia tenir-hi la ganiveta de tallar el pa sempre que estigués lligada a una cadena.

La Caterina i la Jesusa no menjaven a la taula, ho feien en un racó de la cuina. Lluny de sentir-se ofesa, ja que era de la família, la Caterina se sentia alleujada. Era una estona que l'oncle, ganut de mena, la deixava tranquil·la.

Oblidada la ganiveta, la tia Casilda encetà un tema de conversa del qual tot Barcelona anava ple: La Merla Blava.

—Diuen que a la matinada s'ha tornat a cobrar una altra vida —va comentar alarmada.

La Caterina va parar orella.

—Bajanades! Aneu fent cas del que diuen! —va exclamar en Jeroni deixant anar un rot que empudegà l'aire.

La Lluïsa i l'Eloi es van estremir. Les històries que s'explicaven de La Merla Blava els impressionaven. No es podien estar d'escoltar-les, però després, a la nit, la por no els deixava dormir.

—Diuen que han matat un botifler² —va dir de sobte la Jesusa, que fins llavors només havia obert la boca per ficar-hi la cullera.

—Bah, la gent exagera! Són massa covards per matar ningú! —va dir en Jeroni.

—No digueu aquestes coses, que encara ens buscarem mal —va replicar la Casilda.

—Ets tu qui ha parlat de la merla...

La Jesusa era l'única que aconseguia fer callar la Casilda. Havia estat la seva dida i, com que li tenia afecte, tot i que l'havia feta treballar com una burra, per això seguia a casa. La Casilda era la filla d'un ric mercader. La casa on vivia era propietat de la seva família. Les comares deien que si van permetre que es casés amb un foraster d'origen més humil, havia estat pel mal geni que tenia ja de ben petita. Segons diu tothom, van quedar d'allò més alleujats quan se la van treure de sobre.

Quan van acabar de sopar, els oncles i els nens van sortir de la cuina. La Caterina i la Jesusa van recollir els plats, els van posar en remull dins d'una gibrella i van desar les restes aprofitables a la fresquera.

—Bona nit tingueu, Jesusa —va dir la Caterina així que va acabar la feina.

La dona va fer una mena de remuc a tall de salutació. Esperava aquella estona amb candeletes per quedar-se sola i

2. La paraula prové de l'expressió francesa *beauté fleur*, 'bella flor', en referència a la flor de lis. Era el malnom que rebien a Catalunya i al Regne de València els partidaris de Felip V durant la guerra de Successió, malnom oposat al d'*aguilots* o *vigatans*, que rebien els partidaris de Carles III.

agafar del rebost l'aiguardent de cireres que en Jeroni guardava zelosament.

Cansada de tota la jornada, la Caterina va sortir de la cuina eixugant-se les mans amb el davantal.

Poc s'ho esperava la noia, quan, en enfil·lar escales amunt per anar a dormir, es trobà un braç que li barrava el pas.

—No corris tant, que encara cauràs —va dir enriolat en Jeroni, arrambant-la contra la paret.

—Deixeu-me passar, oncle, si us plau —va dir posant èmfasi en la paraula *oncle*, per recordar-li que eren família.

—No pateixis, que «l'oncle» vetlla per tu —va dir ell arrossegant les paraules—. Tant, que un dia d'aquests et farà veure el cel...

Es va posar a riure satisfet de la seva ocurrència i deixà anar la noia, el rostre de la qual era de pur esglai.

—Què pot ser millor per a una monja que veure el cel, eh, neboda?

La noia, que estava tipa que li fes aquella mena d'ensurts, va córrer a refugiar-se a la seva cambra. Mentre s'allunyava, sentia com reia.

Quan va ser a dins, pregà amb fervor recolzada contra la porta que, evidentment, es va afanyar a tancar.

—Pare nostre que esteu en el cel, Ave Maria Puríssima...

Durant el dia, rai, que treballava i les hores passaven volant, però a la nit el temor s'escampava com una taca d'oli, s'esmunyia per escletxes i racons i deixava la pàtina llefiscosa de la seva presència.

No coneixia res de la vida perquè se l'havia passada dins del convent, però prou que s'adonava de les intencions de l'oncle.

Quan queia damunt la màrfega, ho feia rendida. Va anar amb compte, però, de no despertar la Lluïsa, amb qui compartia el llit; la nena estava contenta de tenir companyia. De fet, havia estat ella qui havia demanat de dormir amb la noia.

—La Merla Blava només fa mal als dolents, oi?

—Què fas, desperta encara?

—Tinc por... Vigilo que no vingui la merla.

—No pateixis, Lluïsa, que aquesta merla no vol nens petits, ni noietes boniques...

—Tu sí que ets maca! —li deia la nena, admirada, resseguint amb la maneta el seu rostre—. Quan sigui gran vull ser com tu.

La Caterina no la contradeïa, temps tindria la criatura per adonar-se que viure la seva vida no era cap somni digne de ser cobejat. D'altra banda, era conscient de la seva bellesa, que tant provocava l'admiració de la cosina com l'enveja de la tia.

Amb pocs mesos havia après tantes coses...

—Explica'm la història de santa Agnès —va demanar la nena.

—No et canses mai d'escoltar-la?

—No...

I una vegada més, la Caterina li explicava com Agnès de Peranda, la neboda de santa Clara d'Assís, va arribar a Barcelona acompanyada de Clara de Janua. Totes dues tenien intenció de fundar-hi un monestir. La seva arribada va ser miraculosa. En sortir d'Ancona, el vaixell va naufragar, i elles dues, amb una barca sense remys ni veles, van arribar a la Ciutat Comtal.

—De l'any 1236 —continuà Caterina— consta la funda-

ció del meu convent, que primer es va dir de Sant Antoni i Santa Clara, perquè el bisbe Berenguer de Palou els concedí un terreny on hi havia una capelleta dedicada a aquest sant...

—I també es deia de Sant Daniel —va seguir la Lluïsa— ...perquè es va construir a prop del portal...

Habitualment, al cap d'una estona de conversa, la noietta es quedava adormida amb placidesa mentre la Caterina li anava acaronent el cap, amb els rínxols suats que se li caragolaven al clatell.

«Déu meu, Senyor!», va sospirar. «Si d'aquí a pocs dies farà un any que es va acabar la guerra...»

La Caterina anava esperant que li arribés la bona nova de poder-se retrobar amb la seva comunitat. Ja no li importava el lloc, el que volia era tornar amb les monges. Però de moment hauria de continuar resistint. Com Barcelona. Encara que, finalment, va haver de claudicar...

El neguit la va deixar amarada de suor i va pensar que potser a ella li passaria el mateix que a la ciutat, que per més que lluités... Tal vegada el millor seria cedir i acabar d'una vegada amb aquell joc pervers.

Un soroll la va alertar i es quedà paralitzada, gairebé sense respiració.

Era un nyec suau que havia fet la porta, que s'anava obrint lentament. Els ulls avesats a la foscor i la minsa llum d'una nit estelada que entrava per la finestra li permetien veure'n el moviment. Un seguit de neycs quasi inaudibles l'acompanyaven.

No el volia veure, no volia mostrar la seva cara de terror a aquell porc. Es va girar i es va abraçar a la Lluïsa. Notava com el seu cor accelerat, mort de por, ressonava en el cosset de la nena.

Un nyec, un nyec diferent, es tornà a sentir.

—Pare nostre que esteu en el cel... —mussità.

Un pam! més contundent deixà clar que la porta s'havia tancat. Però la Caterina no s'atrevia a girar-se, qui sap si era a dins. Al cap d'una mica, en sentir només el silenci, fent el cor fort, es va girar i va resseguir l'estança.

No res. Només hi eren elles dues. Volia pensar que de moment se n'havia lliurat.

Potser eren manies i sentia sorolls que no existien, fruit del seu ànim angoixat. Tal vegada havia estat un malson. Però, no. Ni eren imaginacions ni era un malson, perquè estava ben desperta.

No, no pagava la pena d'enganyar-se. L'amenaça de l'oncle Jeroni cada vegada era més a prop.

*A*trenc d'alba, la claror incipient d'un nou dia que s'intuïa emboirat es filtrava a través de la finestra triforada d'una casa senyorial de la Davallada de Viladacols, a tocar de la Font de Sant Just.

Un home de mitjana edat dormisquejava assegut en una cadira de repòs del seu despatx; s'havia quedat a treballar fins a altes hores de la nit sense trobar el moment d'anar-se'n al llit. Recolzava el cap damunt la seva espatlla dreta i, de tant en tant, feia capcinejos que mig el despertaven. Un rajolí de bava li relliscava per la comissura dels llavis. Amb la boca entreoberta, oferia una imatge poc digna. I ben cert que no ho era gens, de digna, encara que es digués Honorat.

Botifler i sicari del duc de Berwick, Honorat de Pallejà i Riera havia recuperat la posició que va perdre quan va ser destituït pel Consell de Barcelona, l'any 1705. Un any més tard, quan l'arxiduc Carles s'apoderà de la ciutat, Pallejà va fugir amb el virrei Fernández de Velasco. Com que no hi era, el poble l'executà en efígie.

Un cop de cap el va fer topar amb el respatller de cuir. Es despertà del somieig tot escoltant el refilet d'un ocell.

Però va fer un bot damunt la cadira quan va veure, entre les ombres, que davant seu hi havia una dona desconeguda. I ben estranya.

Qui era? Com havia entrat?

Anava tota vestida de blanc i la cara també l'hi duia pintada. La blancor mortuòria contrastava amb la llarga cabellera negra que lluia fins a la cintura.

Atordit per aquella presència, que l'observava fixament, sense parpellejar, l'Honorat s'aixecà de la cadira i s'apartà unes passes enrere.

Comprovà llavors que la dona era alta, molt alta.

La presència va somriure. Se li acostà.

L'Honorat va voler retrocedir més, però la basarda l'immobilitzà.

—Qui ets? Què vols de mi?

—Que repareu el mal que heu fet... Tindreu feina, però tot és començar.

—No depèn de mi, obeeixo ordres...

—Doncs a partir d'ara haureu de complir les meves...

—Demanau explicacions al superintendent o al capità general...

En acabar de dir aquestes paraules, l'Honorat recuperà l'enteresa.

Ja despert del tot —fins feia uns instants creia que somia—, i passats els primers moments de sorpresa, s'hi encarà. Al cap i a la fi, només era una dona.

—I per què ho hauria de fer? —va preguntar, crescut, mentre s'afanyava a agafar la campaneta per cridar el servei.

—Ni ho intenteu —va dir ella agafant-li el braç amb una força que a l'Honorat li semblà sobrehumana—. A més, encara dormen...

El botifler va fer un crit ofegat de dolor quan ella li retorçà el braç darrere l'esquena.

—Us diré per on vull que comenceu —li va dir a cau d'orella—. Sou membre de la Junta d'Administradors de Barcelona. Controleu les entrades i els drets que percep la ciutat. Ocupeu-vos que ens sigui retornat el que ens heu robat, el que ens robeu als ciutadans...

—Impossible!

—No cal que sigui tot de cop...

—No podria ni que volgués! Només sóc l'executor de les ordres del capità general! No tinc prou autoritat!

—No em podeu decebre, Honorat, sabeu com aconseguir favors quan us convé. I aquesta serà l'última vegada que us ho diré amb amabilitat.

A Sant Just van tocar matines.

La dona va afluixar la presa sense acabar-la de deixar anar.

—Tornaré i no ho faré sola... —va sentenciar.

Tot seguit, va caragolar amb més força el braç del botifler fins a fer-lo caure a terra.

Pallejà, udolant de dolor, va cridar auxili.

Un criat va entrar i l'ajudà a incorporar-se.

—Deixa'm, deixa'm! Alerteu la guàrdia, que vingui de seguida! —va manar mentre amb la mirada buscava inútilment la dama blanca.

Sí, llavors ja sabia qui era. Ho constatà quan, recolzat a la taula del seu escriptori, es fixà en un mocador blanc de fil que hi havia al damunt. Abans no hi era, n'estava segur. L'agafà i va veure que duia brodades unes lletres.

La Merla Blava